

תמימה לאדמימות

א. פתיחה

בשיעור הקודם עסקנו בחקירת אופי הפרה, ולשם כך סקרנו את מעמדה כקרבן ואת תהליך הקרבתה. בשיעור הזה ננסה להתמקד בחקירה נוספת הקשורה לאופי הדרישה לפרה אדומה. בתורה (במדבר י"ט:ב) נאמר "פרה אדומה תמימה", והספרי מביא את הדרשה הבאה:

'פרה' – שומע אני שחורה או לבנה, ת"ל 'תמימה'. תמימה לאדמימות או תמימה למומים? כשהוא אומר 'אשר אין בה מום', הרי מומים אמורים. הא מה ת"ל 'תמימה'? תמימה לאדמימות.

(ספרי במדבר פסקא קכ"ג)

לא ברור מה היתה ההו"א לרבות פרה שחורה או לבנה, שהרי נאמר בפסוק מפורשות פרה אדומה. בכל מקרה יוצא מן הספרי כי קיימת הלכה של 'תמימה לאדמימות'. כיצד ניתן להבין את הלכה זו? ניצבות בפנינו שתי הבנות בסיסיות:

א. 'אדומה' כתיאור הצבע: דרושה פרה בצבע אדום, פשוטו כמשמעו, כך שהמילה 'אדומה' מהווה תיאור לצבע הפרה.

ב. 'אדומה' כזהות הפרה: דרוש מין מסויים של פרה, הוא 'פרה אדומה'. לא מדובר על תיאור הצבע, אלא על זהותה של הפרה האדומה, כשהצבע האדום מהווה רק סימן לכך שמדובר על פרה מסוג זה.

ניתן להעלות נפקא מינה פשוטה לשתי ההבנות: צביעה או מחלה הגורמת לשינוי צבע הפרה. אם מדובר על סוג מסויים של פרה, בוודאי אין שוני אם צבעה משתנה לאחר הלידה, שהרי כבר ידוע לנו שהיא נולדה פרה אדומה או שחורה. לעומת זאת, אם נדרש רק צבע אדום כשלעצמו, ייתכן שכיסוי פרה שחורה בקעקע אדום יצליח להועיל להגדרת 'פרה אדומה' מבחינה הלכתית.

השאלה היא מהו הקריטריון לפרה אדומה. במשניות, שאלה מעין זו עולה בעיקר בשני מוקדים בפרק השני של מסכת פרה: במשנה ב' סביב הדין של 'יגוד', ובמשנה ה' סביב הדין של שערות שחורות ולבנות.

ב. יגוד**עיניים, שיניים ולשון**

כאמור, הפרה צריכה להיות 'תמימה לאדמימות', לכן יש לעיין במקרה שבו היה בה אבר או גידול שחור. לצורך זה ניתן להציג את המשנה הבאה:

פרה שקרניה וטלפיה שחורים יגוד. גלגל העין והשיניים והלשון אינם פוסלים בפרה...

(פרה ב: ב)

המשנה עוסקת בעיניים, השיניים והלשון – מקומות שאין דרכם להיות כה אדומים, ובוודאי לא במובן של 'תמימה לאדמימות' – וקובעת כי אין זה פוסל את הפרה אם הם שחורים או לבנים. ההתייחסות לאברים אלו מחזירה אותנו לחקירה שהצגנו לעיל. אם מדובר על תיאור הבהמה מבחינת צבעה, אז אמנם יש מקום לברר אם שיניים לבנות תפסלנה את הפרה. אך אם נדרש סוג מסויים של פרה (כשהסימן לדבר הוא צבעה האדום), ברור ששיניים לבנות לא תפסלנה את הפרה, שכן שיניים לבנות מהוות מצב טבעי גם לפרה אדומה.

אם כך, ניתן להבין את ההכשר של שחור ולבן בגלגל העין, השיניים והלשון בשתי דרכים:

א. העובדה שהאברים האלה אינם אדומים הינה **נורמלית** לחלוטין, ולמעשה ברור שזוהי פרה אדומה גם אם שיניה הן לבנות. כמובן, הבנה זו תואמת את ההבנה של **זהות כפרה אדומה**.

ב. האברים האלה הינם פנימיים ובלתי נראים באופן משמעותי, **מעין בית הסתרים**, ולכן אינם צריכים להיות אדומים. כמובן, הבנה זו תואמת את ההבנה של **תיאור הצבע**.

נפקא מינה אפשרית בין שתי ההבנות האלה הינה מקום אחר שמוגדר כמעין בית הסתרים ובלתי נראה, כגון בית השחי. אם מדובר על בעייה בצבע, אז ייתכן שזה לא משמעותי במקומות כאלה. לעומת זאת, מבחינת הסוג של הפרה, במקום שזה לא נורמלי אז אולי יש לצבע אדום משמעות.

ייתכן שהפירוש של נורמליות מקבל סיוע לאור דברי התוספתא:

ר' מאיר אומר פרה שגלגלי עיניה שחורין אם אין פרה אחרת כיוצא בה פסולה.

(תוספתא פרה ב: א)

ר' מאיר חולק על משנתנו וסבור שגלגל העין שהוא שחור אכן פוסל, אך זה רק "אם אין פרה אחרת כיוצא בה". קשה להבין מה פשר התנאי הזה, ויש שהבינו שהכוונה היא שר"מ פוסל רק לכתחילה, כך שאם אין פרה אדומה אחרת היא כשרה. אמנם, פירוש זה דחוק למדי, שהרי אין זו פשוטות לשון 'פסולה'. לכאורה, ר"מ אומר שרק אם זוהי תופעה נורמלית ומוכרת שגלגלי עיניה של פרה אדומה יהיו שחורים – היא כשרה. אבל אם "אין אחרת כיוצא בה", כך שאין זו תופעה נורמלית, הפרה פסולה. כמובן שפירוש זה עולה בקנה אחד עם הפירוש של נורמליות וההבנה הבסיסית של אדומה במובן של זהות הפרה.

קרניים וטלפיים

כעת, ניתן לעיין ברישא של המשנה שהבאנו לעיל. המשנה דנה בקרניה וטלפיה של הפרה, במקרה שהם שחורים. פסיקת המשנה היא 'יגוד', כלומר לחתוך ולהסיר אותם לגמרי. דין זה נאמר רק ביחס לקרניים וטלפיים, ולא ביחס לעור עצמו. אמנם, כאמור, יש מקום להסתפק לגבי מקומות בית הסתרים, בכפוף לשתי ההבנות שהצגנו. לגבי עצם הדין של יגוד, לכאורה קיימת בעיה של 'ממה נפשך' – אם הקרניים והטלפיים אינם חלקים אינטגרליים מן הבהמה, מדוע בכלל יש צורך להסירם? אך אם אכן נחשבים חלקים עיקריים בפרה, כיצד ייתכן שהסרתם באופן חיצוני כזה תועיל? ניתן להציע שתי גישות כדי לפתור את הקושייה:

א. לצמצם את הדין – המנחת חינוך (שצ"ט: ט) טוען כי כל הדין הנ"ל מצומצם לרובד הלכתחילה, ולמעשה גם לפני החיתוך הפרה היתה כשרה. כיוון שכך, אין כל ראייה שניתן לשנות את הצבע של הפרה על ידי טיפול חיצוני, שהרי כאן מדובר על אברים לא משמעותיים.

ב. לחלק בין שני מובנים של 'אדומה' – ניתן להבין כי באמת הפרה היא פסולה עם קרניים או טלפיים שחורים, ובכל זאת ניתן להסיר אותם באופן חיצוני ולהכשיר את הפרה. זאת משום שיייתכן וניתן לחלק בין שני מובנים של 'אדומה': תיאור הצבע, וזהות של פרה אדומה. נכון שקרניים וטלפיים שחורים פוסלים את הפרה, אבל רק על תקן של צבע ולא על תקן של זהות. הוה אומר – פרה אדומה עם קרניים או טלפיים שחורים נחשבת אדומה מבחינת הזהות, אך לא מבחינת תיאור הצבע.

הזהות של 'פרה אדומה' נקבעת על ידי צבע עורה, ושום דבר בעתיד לא יכול לשנות את זה. צבע העור קובע את עצם זהותה, ולכן גם קעקוע לא יועיל. אמנם, מאחר ובקרניים וטלפיים שחורים אין קביעת זהות של פרה שחורה, שהרי אינם חלקים עיקריים, וכל הבעיה ממוקדת בחסרון בצבע, ניתן לטפל בבעיה זו על ידי פעילות חיצונית של חיתוך.

העלה מקומו שיער אדום

בהקשר הזה ניתן לציין דבר מעניין בשיטת הראב"ד. בהמשך המשנה שהבאנו לעיל, ישנה מחלוקת תנאים לגבי יבלת שחתכה. לדעת ר' יהודה הפרה פסולה, ואילו לדעת ר' שמעון היא פסולה רק אם "ניטל [היבלת] ולא העלה מקומו שיער אדום". יש לשאול האם מחלוקת זו ממוקדת בעניין האדמומיות או בשאלה של מום. אך לענייננו נניח שמדובר על יבלת שחורה שמהווה בעיה בצבע.

שיטת ר' שמעון די מובנת – אם נחתכה היבלת ובמקומה צמח שיער אדום, סימן לדבר שהיבלת היתה רק תוספת חיצונית שרבצה על פני עורה של פרה אדומה כשרה. כיצד ניתן להבין את שיטת ר' יהודה שפוסל בכל מקרה? הרמב"ם פוסק כמו ר"י, ומסביר הראב"ד:

היתה בה יבלת וחתכה, אע"פ שצמח במקומה שיער אדום פסולה. השגת הראב"ד: שיער אדום פסולה. א"א, נ"ל הטעם לפי שאינו עולה בו אדמימות גמורה אבל הוא שיער לקוי.

(ה' פרה אדומה א: ו)

הרמב"ם מעתיק את לשון ר"י כפשוטה, ומפרש הראב"ד שר"י פוסל משום שלא עלתה בו "אדמימות גמורה, אבל הוא שיער לקוי". מה פשר הביטוי 'שיער לקוי'? ניתן לפרש את דברי הראב"ד בשתי דרכים:

א. שיער זה איננו אדום לגמרי, אלא הוא קצת דהוי.

ב. שיער זה אדום לגמרי ובכל זאת נחשב "שיער לקוי", מכיוון שאיננו אדום באופן טבעי. לא מדובר על שיער אדום רגיל, אלא על שיער אדום שצמח מחמת מכה (חיתוך היבלת), ולא באופן טבעי, וממילא אין זו "אדמימות גמורה".

נראה שלפי שני הפירושים הראב"ד מבין שלפרה עם 'שיער לקוי' אין זהות של פרה אדומה. לפי הפירוש השני, יש הנחה אחת ברורה – שינוי הצבע באופן לא טבעי אינו מסוגל להכשיר את הפרה. כמובן, זאת משום שהפרה האדומה נתפסת במובן של זהות

וסוג הבהמה, ולכן שינוי הצבע באפן לא טבעי אינו מועיל, ולפי הראב"ד זוהי בעצם מחלוקת התנאים במשנתנו.

כמו כן, לפי הפירוש הראשון משתמע מדבריו שדווקא ביחס לשיער במקום היבלת קיימת דרישה ל'אדמימות גמורה', בעוד שבשאר שערות הפרה מסתפקים בשיער לקוי. חלוקה זו מובנת היטב. דוקא בשיער שצמח במקום היבלת קיים צורך בהוכחה גמורה כדי לקבוע את זהותה כפרה אדומה, שהרי באותו מקום היתה יבלת שחורה – עובדה שמערערת על זהות מוחלטת של פרה אדומה. אך במידה וצמח שיער בעל 'אדמימות גמורה', אין מקום לפקפוקים וספקות. לפי זה, מבחינת הצבע כשלעצמו ניתן להסתפק בשיער לקוי, אבל בנסיבות מסוימות יש דרישה לרמה גבוהה יותר של אדום כדי להוכיח ולקבוע את הזהות של 'פרה אדומה'.

ג. שערות

עד כה עסקנו בקרניים וטלפיים, ותלינו את הדין הזה בחקירה שלנו מתוך הנחה שאינם חלקים אינטגרליים מן הפרה, ועל כן ניתן להסירם ולהכשיר את הפרה. ניתן להציע מהלך דומה ביחס לשאלת השערות, כשיש לדון הן על כמות השערות השחורות הנדרשות כדי לפסול את הפרה, הן על מיקום השערות בפרה והמרחק בין שערות אחדות והן על היכולת להכשיר את הפרה על ידי חיתוך או צביעת שערות שחורות.

שתי שערות – קירבה וכמות

לשם בירור עניין זה, נעיין במשנה להלן בפרק השני:

היו בה שתי שערות שחורות או לבנות בתוך גומא אחת פסולה, רבי יהודה אומר אפילו בתוך כוס אחת. היו בתוך שתי כוסות והן מוכיחות זו את זו פסולה. ר' עקיבא אומר אפילו ארבע אפילו חמש והן מפוזרות – יתלוש. רבי אליעזר אומר אפי' חמשים. רבי יהושע בן בתירא אומר אפילו אחת בראשה ואחת בזנבה פסולה...

(פרה ב:ה)

מוסכם על כולם ששתי שערות שחורות פוסלות את הפרה. ברישא של המשנה נחלקו תנא קמא ור' יהודה האם שתי השערות חייבות להיות בגומא אחת או אפילו בכוס אחת,

אך רוב המפרשים הבינו שאין הבדל בין שני השיעורים האלה, אלא שר"י רצה להביא את לשון רבו.¹ אמנם בהמשך המשנה מתברר שהעיקרון הזה של כוס אחת איננו מוצק. בראש ובראשונה, ר' יהושע בן בתירא חולק עליו מכל וכל, וטוען שאפילו "אחת בראשה ואחת בזנבה" פוסלת את הפרה. אך גם לפי ת"ק ור"י קיימים מקרים יוצאים מן הכלל, כגון "מוכחות זו את זו". משמעות הביטוי 'שערות מוכחות' היא מציאות בה יש שתי שערות שחורות הקרובות זו לזו במידה כזו, כך שבהכרח ישנו קשר ביניהן והן מהוות יחידה אחת.²

מעבר לעניין של קירבה, לדעת ר"ע ור"א כמות גדולה של שערות שחורות בעייתית גם אם הן מפוזרות. ר"ע ור' אליעזר אמנם נחלקו לגבי המספר המדויק של כמות זו, אך בכל מקרה יש כאן פסיקה שונה. כשעסקנו בכוס אחת ושתי כוסות מוכחות, הפסיקה תמיד היתה "פסולה", ואילו כאן הפסיקה היא "יתלוש". משתמע שלא ניתן לתלוש שערות בכוס אחת, ואם כן יוצא שקיים פער בין מיקום השערות לבין כמות השערות, כאשר לגבי כמותן ניתן לתלוש, אך לא לגבי מיקומן.

כאמור, אם ניתן להכשיר את הפרה על ידי תלישת השערות, סימן לדבר שמדובר על ליקוי בתיאור הצבע ולא בזהות הפרה, שכן מבחינת הזהות דבר איננו מסוגל להועיל. כעת, ניתן להבין שזה בדיוק ההבדל בין מידה של כמות השערות לבין מיקומן. שתי שערות בכוס אחת או בשתי כוסות מוכחות מהוות יחידה אחת, ומצליחות להגדיר את הבהמה כפרה

-
- 1 כך אומר, למשל, הר"ש (על אתר) על סמך התוספתא. הר"ש מניח שהתוספתא הינה פירוש למשנה, ולא משנה אלטרניטיבית החולקת על משנתנו. שאלה זו מתעוררת בכל פעם שקיים שוני בין התוספתא והמשנה, במיוחד בשוני פחות חזיתי בו פרט אחד שמופיע בתוספתא חסר במשנה, וקשה להכריע לכאן או לכאן. בכל אופן, מהרמב"ם בפי"ה"מ (על אתר) משתמע שאכן קיים חילוק בין המונחים, כאשר גומא פירושה נקבובית בעוד שכוס פירושו גידול.
  - 2 יש לציין שהשיעור של 'שתי כוסות מוכחות' אינו מוגדר כל צרכו, ויש כמה נקודות לא ברורות:
    - (1) מה המרחק המדויק?
    - (2) האם שיעור המרחק הוא אורך מוגדר או שמא הוא תלוי בגודל של הבהמה, או אולי גם בגודל השערות?
    - (3) האם יהיה הבדל בהתאם למיקום היחסי של שתי השערות – כלומר, האם הן צריכות להיות בצד אחד של הבהמה או שמא אפילו בשני צדדים?
    - (4) האם יהיה שוני אם שתי השערות השחורות נמצאות לבד בניגוד למצב בו הן מעורבות בתוך שערות אחרות אדומות?
    - (5) האם גודל הכוסות משפיע על מעמד המרחק המוגדר כהוכחה? וצריך עיון. עיין להלן בהערה 4.

שחורה מבחינת הזהות. לעומת זאת, כמות גדולה של שערות מפוזרות אכן משנה את תיאור הצבע, אך לא את זהות הפרה. ר"ע סבור שארבע או חמש שערות מפוזרות פוסלות את הפרה, אך ניתן לתקן זאת על ידי תלישה. לפי דברינו, ר"ע יוצר מודל של שני ערוצים:

א. **זהות** – השערות מעניקות לפרה זהות של פרה שחורה. בערוץ זה נדרש קשר בין שתי השערות, כך שהן מהוות יחידה אחת, ולכן מדובר על כוס אחת או שתי כוסות מוכיחות. במקרה כזה הפרה "פסולה" ואפילו תלישת השערות אינה מועילה.

ב. **צבע** – השערות מעניקות לפרה צבע שחור, למרות שמבחינת זהותה מדובר בפרה אדומה. בערוץ זה אפילו כמות גדולה של שערות שחורות פוסלות את הפרה, אך ישנה אפשרות להכשיר אותה על ידי תלישתן.

ר"א טוען שניתן לתלוש אפילו חמישים שערות כדי להכשיר את הפרה, ומשתמע שר"ע חולק על כך. לכאורה, לדעת ר"ע חמישים שערות כבר מהוות שינוי בזהות הפרה, ולא ניתן להכשיר אותה על ידי תלישה. כנראה שר"א חולק על כך ומבין שאף בחמישים שערות מדובר בהבדל כמותי גרידא. תנא קמא לכאורה חולק על שניהם, וניתן למשוך את דבריו לשני הכיוונים. ייתכן שהוא פוסל אף בתלישה. לחילופין, ייתכן וכלל לא מצריך תלישה, שכן לדעתו אף כמות גדולה של שערות מפוזרות איננה משמעותית. על כל פנים, השאלה הבסיסית תלויה בחקירה של צבע לעומת זהות.

עיקר לעומת ראש

ביטוי נוסף לחקירה זו נמצא בסיפא של אותה משנה שהבאנו לעיל:

היו בה שתי שערות עיקרן משחיר וראשן מאדים עיקרן מאדים וראשן משחיר – הכל הולך אחר הנראה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים אחר העיקר.

(פרה ב:ה)

כאן השאלה היא איך מגדירים שיער כשחור או אדום, כשבעניין הזה מצינו מחלוקת תנאים. לדעת ר"מ "הולכים אחר הנראה", כך שאם ראש השיער היה אדום ועיקרו שחור – זוהי פרה אדומה; לדעת חכמים, הולכים אחר העיקר. בפשטות, **העיקר קובע את זהות הפרה, ואילו הראש ("הנראה") הוא דין בצבע**. כיוון שכך, ניתן לשייך את חכמים למחנה

של זהות, ואת ר"מ למחנה של תיאור הצבע.³ אם כך, יוצא שלפי ר"מ תלישת השערות השחורות בראשן תכשיר את הפרה. ואמנם, מובאת דעה כזו בתוספתא (פרה ב:ז) בשם ר' יוסי בן המשולם, אך לא ברור אם דעה זו מפרשת את אחת הדעות במשנה או מהווה דעה שלישית עצמאית.

שיעור השיער

השאלה הזו של פיצול פנימי בתוך השיער עצמו מעוררת את שאלת שיעור השיער. המשנה בנדה קובעת:

שתי שערות האמורות בפרה, ובנגעים, והאמורות בכל מקום – כדי לכוף ראשן לעיקרן – דברי רבי ישמעאל. ר"א אומר: כדי לקרוץ בציפורן. ר' עקיבא אומר: כדי שיהו ניטלות בזוג.

(נדה נב:)

עצם ההשוואה בין פרה לבין נגעים וגדלות – תמוהה. גם אם נניח שאין מדובר בשיער מבחינה הלכתית, הרי שמחובר אליה משהו שחור, ואין זה גרוע מקרניים וטלפיים שחורים. ניתן היה להבין שבפרה הצבע משמעותי כשלעצמו, ואין צורך בשיער 'פורמלי'. לאור זאת, אם נטען שלפי משנתנו בכלל אין צורך לתלוש בפחות מכשיעור והפרה כשרה, לכאורה אין דין של צבע אלא רק דין בזהות.

לחילופין, ייתכן שלפי המשנה הפרה פסולה על תקן של שערות שחורות קטנות פחות מכשיעור, אך ניתן לתלוש שערות אלו ובכך להכשיר את הפרה. המשנה אינה עוסקת בכך, כיוון שמשנתנו דנה אך ורק לגבי פסול שאין לו תקנה, דהיינו שיעור פורמלי. אם נבין כך, יוצא שישנם שני דינים: פרה בעלת שערות קטנות שחורות **בפחות מכשיעור פסולה מכיון שאינה 'אדומה' מבחינת הצבע**, ולכן ניתן לתקן אותה על ידי חיתוך השערות. לעומת זאת, **פרה בעלת שערות שחורות בשיעור של 'כדי שיהיו ניטלות בזוג' וכדומה, פסולה משום שאין לה זהות של פרה אדומה**, וממילא אין לה תקנה.

3 לפי הבנה זו של ר"מ, יוצא שהשיער בפרה אדומה שונה משיער אחר בכל התורה כולה, שכן מדובר על דין מיוחד של 'נראה'. ואמנם, במשנה בנגעים (ד-ה) מובאת מחלוקת התנאים לגבי שיעור לבן של נגע, כאשר ר"מ עצמו פוסק שמסתפקים בלבנונית כלשהי. לכאורה כלשהו אינו מספיק בשביל דרישה של 'נראה', ומכאן שר"מ אצלינו מדבר על דין מקומי לגבי צבע הפרה.

כוס אחת ושתי כוסות

לפני כן, ניסינו לחלק בין כמות השערות לבין מיקומן על פי החקירה של תיאור הצבע וזהות הפרה. אמנם, ייתכן שגם במיקום השערות ניתן לפצל בין כוס אחת לבין שתי כוסות מוכיחות. אפשרות כזו עולה סביב מחלוקת בין הרמב"ם והראב"ד, כאשר הרמב"ם פוסק:

היו בה שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר עיקרן משחיר וראשן מאדים הכל הולך אחר העיקר, וגוזז במספרים את ראשן המשחיר ואינו חושש משום גיזה בקדשים שאין כוונתו לגוזז. וצריך שישאר מן המאדים כדי שינטל בזוג שכל שיערה שאינה ניטלת בזוג הרי היא כאילו אינה, לפיכך אם היו בה שתי שערות לבנות או שחורות שאינן נלקטין בזוג הרי זו כשירה.

(ה'ל' פרה אדומה א: ג-ד)

הרמב"ם פוסק כדעת ר' יוסי בן המשולם בתוספתא (פרה ב:ז), שסבור שניתן לחתוך את הראש שהשחיר. אך הרמב"ם מוסיף ומחדש שבמידה ולא נשאר אחרי החיתוך מספיק צבע אדום כדי שיינטל בזוג, הפרה עדיין פסולה. הראב"ד משיג על כך:

וצריך שישאר. א"א זה אינו מחוור שהרי אני רואה במשנה ר"ע אומר אפילו ד' וה' והן מפוזרות יתלוש, אלמא לא בעי שירא. ואי איתא למילתא כשהן בגומא אחת איתא.

(השגת הראב"ד שם)

הראב"ד טוען שאין צורך להשאיר צבע אדום כלשהו, שכן ר"ע אמר במפורש "יתלוש" שמשמעו הסרה לחלוטין ללא שיעור. יוצא שלדעת הרמב"ם ניתן לחתוך אבל לא ניתן לתלוש לגמרי, ואילו לדעת הראב"ד אפילו תלישה מועילה. לכאורה, מבחינת הצבע כלל לא משנה מה נשאר לאחר חיתוך החלק השחור – כיוון שלמעשה כבר אין שיער שחור. לעומת זאת, ביחס לקביעת זהות הפרה, ייתכן שאם נחתך השיער ולא נשאר חלק אדום כשיעור ההלכתי של שיער בכל התורה כולה, אזי מדובר על פרה שחורה מבחינת זהותה, גם אם כרגע אין בה צבע שחור. כיוון שכך, ניתן להבין שהרמב"ם דורש שיעור מכיוון שהוא מתחשב בזהות הפרה, ואילו הראב"ד מתחשב רק בצבע, וממילא אין בעיה אף אם לא נותר שיער אדום כשיעור.

אמנם, הראב"ד מוסיף טיעון מפתיע, כאשר הוא מציע לחלק בין גומא אחת (כוס אחת) לבין שתי כוסות מוכיחות, כך שבגומא אחת נדרש שיעור של שיער אדום כדי שיינטל, ואילו בשתי כוסות ניתן לתלוש את השערות לגמרי. לכאורה הראב"ד מבין כי בכוס אחת

השערות מצליחות להגדיר את הפרה כפרה שחורה מבחינת הזהות, ועל כן אם לא נשאר שיער אדום כשיעור אז אין התלישה מועילה. אך בשתי כוסות מדובר רק על פסול של צבע שחור, לכן התלישה מועילה גם אם לא נשאר שיעור של שיער אדום כלשהו.⁴

---

4 ייתכן שניתן לתלות את שאלת שתי כוסות מוכיחות בנקודה פרשנית לגבי המונח "מוכיחות". הן הר"ש והן הרמב"ם בפיה"מ (פרה ב:ה) מדגישים שבתוך המושג של מוכיחות ישנם שני מרכיבים: א. קירבה – "כל אחת קרובה לשניה" (בלשון הרמב"ם בפיה"מ), "סמוכות" (בלשון הר"ש). ב. יצירת יחידה אחת – "כנגדה בשטח אחד" (בלשון הרמב"ם בפיה"מ), "מכוונות" (בלשון הר"ש). ניתן להבין שהקירבה מתייחסת אך ורק לעניין הצבע, ואילו יצירת יחידה מתייחסת להגדרת השטח באופן פורמלי ולזהות הפרה כאדומה. לאור זאת, ניתן לציין שהרמב"ם במשנה תורה (הל' פרה אדומה א:ב) אומר רק שהן "מונחות זו על זו", וייתכן שמדובר אך ורק על פן הקירבה.